

16. Патриляк І. К. Підготовка старшин та підстаршин у військових школах УПА / І. К. Патриляк // Український історичний журнал. – 2005. – № 3. – С. 63.
17. Шанковський Л. Тринадцять літ... (Дії УПА і збройного підпілля ОУН на терені Військової округи ч. 4 “Говерля” в 1943–1956 рр.) / Л. Шанковський // Альманах Станіславівської землі : зб. матеріалів до історії Станіслава і Станіславщини. – Нью-Йорк ; Торонто ; Мюнхен, 1975. – С. 169.
18. Дем’ян Г. Гуцульщина у визвольній боротьбі ОУН і УПА / Г. Дем’ян // Домашевський М., Библюк Н. Історія Гуцульщини. – Львів : Логос, 2002. – Т. 5. – С. 295.
19. Корчак І. Тактика бойових дій УПА / І. Корчак. – Режим доступу : www.nru.org.ua/printid=59&t=analytic.htm.

В статье рассмотрены начало процесса создания военной учебной системы Украинской повстанческой армии на территории Станиславской (Ивано-Франковской) области в 1943 году. Основное внимание уделено организации первых учебных военных отрядов УПА.

Ключевые слова: Украинская повстанческая армия, Украинская народная самооборона, военная подготовка, вооруженная борьба, Станиславщина.

The article deals with the beginning of the process of the military educational system of the Ukrainian Insurgent Army in Stanislav (Ivano-Frankivsk) area in 1943. The main attention is paid to the first training military units UPA.

Keywords: Ukrainian Insurgent Army, the Ukrainian Defense, military training, armed struggle, Stanislav area.

УДК 94 (100): 355.318.2(430) “1939/1945”

Андрій БОЛЯНОВСЬКИЙ

ІНОНАЦІОНАЛЬНІ ВІЙСЬКОВІ ВІДДІЛИ В СКЛАДІ УПА (1943–1944 рр.)

У статті проаналізовано проблему залучення іноземців до Української повстанської армії (УПА), до якої увійшли представники багатьох народів, поневолених сталінським режимом. В УПА, зокрема, воювали узбеки, вірмени, азербайджанці, грузини, північні кавказці та вояки інших національностей, які приєдналися до цієї партизанської армії з метою боротьби за свободу. Згідно з головною думкою автора, наприкінці 1943 р. – на початку 1944 р. український повстанський рух був найбільш потенційно небезпечним рухом для більшовицької системи, оскільки його метою було проголошення визволення не тільки України, а й інших республік СРСР з-під гніту сталінської диктатури.

Ключові слова: іноземні відділи, повстанський рух.

Понад 50 років проблему творення іноземних формувань у складі Української повстанської армії (УПА) не вивчали з політичних підстав. Радянська пропаганда в рамках широкомасштабної кампанії дискредитації українського націоналістичного руху твердила про національно одноманітний склад УПА на підставі популяризації 1941 р. гасла “Україна для українців” активістами Організації українських націоналістів під проводом Степана Бандери (ОУН-Б). Однак при цьому в СРСР замовчували факт того, що творення УПА відбулося за зовсім інших умов у 1943 р. і збіглося з поширенням у пропаганді ОУН-Б й упровадженням на практиці гасла “Свобода народам – свобода людині!” За понад 20 років після проголошення незалежності нашої країни вивчення цієї цікавої і важливої сторінки з історії українського повстанського руху в роки Другої світової війни практично оминали своєю увагою вітчизняні та зарубіжні дослідники, за винятком невеликих за обсягом публікацій або коротких згадок у працях з історії національного руху опору гітлерівському та сталінському режимам в Україні в 1940-х рр. Метою публікації є спроба якоюсь мірою заповнити прогалину із цієї проблеми в

історичній науці й висвітлити окремі сторінки з історії спроб творення й використання інонаціональних збройних формувань у складі УПА у 1943–1944 рр.

З-поміж інших причин керівництво українського руху опору вирішило вдатися до творення інонаціональних відділів як з політичних міркувань, так і з ситуативних. 21 лютого 1943 р. між селами Теребеже та Валуйки поблизу м. Олесько на Львівщині під час 3-ої конференції ОУН-Б ця організація визначила подальші завдання визвольної боротьби й була перейменована на ОУН самостійників-державників (ОУН СД) і діяла під цією назвою протягом усього 1943 р. Головною темою конференції було обговорення різних можливостей для того, щоб усі патріотичні сили українського народу скерувати для боротьби проти нацистських окупаційних інстанцій. Згідно з рішенням конференції, в зонах України, через які проходили важливі лінії комунікації, вирішено укомплектувати збройні формування українського руху опору, командування якими повинні були перебрати, по змозі, провідні члени ОУН-Б. Тоді ж було вперше зазначено про доцільність у боротьбі проти завойовників консолідування зусиль усіх невдоволених нацистською та більшовицькою системами. Згідно з постановами 3-ої конференції ОУН-Б 21 лютого 1943 р. керівництво цієї організації союзниками українського визвольного руху вважало поневолені СРСР і Третім рейхом народи, які визнавали право українців на державну й національну незалежність. У постановах констатовалося, що для українського народу невідкладна вимога – “в основу своєї співпраці з іншими народами закласти їхнє визнання нашого права на власну державу й на цій площині шукати спільних інтересів західних і східних народів у спільній боротьбі проти німецько-московського та інших імперіялізмів”¹.

Відгомін постанов згаданої конференції ОУН-Б (ОУН СД) знаходимо в повідомленні начальника Білоруського штабу партизанського руху Петра Калініна начальникові 2-го Управління НКВС СРСР від 15 березня 1943 р., у якому, зокрема, йшлося: “На Поліссі, у одного з районних керівників української націоналістичної партії партизанською розвідкою вилучено конспект доповіді на конференції. Основні положення цієї доповіді, передані нам по радіо, зводяться до наступного: “Ставлення до білорусів має бути лояльним, це – політична мета. Ми повинні їм роз’яснювати, що вороги українців і білорусів – німці та більшовики. Білоруси повинні боротися за свою державу. Відношення до росіян – нейтралізувати їх, рекомендувати їм вести боротьбу під гаслом: “Свобода народам і людині”, “Нехай живе революція всіх поневолених народів”. Серед росіян розрізняти три категорії людей: імперіалісти, неімперіалісти й аполітичні. Євреї: дотримуватися повного нейтралітету”².

Від початку творення перших відділів УПА навесні 1943 р. перед командуванням повстанських загонів виникла потреба посилення повстанських лав належною кількістю військових кадрів. Залучення до творення УПА колишніх офіцерів батальйону “Нахтігаль” і підрозділів української допоміжної поліції в середині березня 1943 р. частково допомогло сформулювати основу, так би мовити, “кістяк” майбутньої армії. Однак наміри підготовки повстанських сил до війни на кілька фронтів спонукали створену в травні 1943 р. Головну команду УПА (ГК УПА) удатися до вивчення й практичної реалізації планів творення іноземних відділів. Першими кадрами для творення інонаціональних відділів УПА були радянські військовополонені, які потрапили до німецького полону, але зуміли втекти до лісів, де їх зустріли українські повстанці. З’ясувавши їм свої наміри боротьби проти нацистського режиму, національні партизани-українці зуміли багатьох із них переконати в доцільності приєднуватися до лав учасників визвольного руху за незалежність України, що тоді почав набувати значного розмаху на території створеного декретом рейхсканцлера нацистської Німеччини Адольфа Гітлера рейхскомісаріату “Україна”, зокрема створеного в його межах Генерального округу Волині та Поділля.

Польський дослідник Гжегож Мотика вважав однією з головних причин творення іноземних формацій українського руху опору пошук союзників у світі, продиктований небажанням залишатися наодинці в боротьбі проти Третього рейху й Радянського Союзу. У своїй праці “Українська партизанка” він стверджував: “Одним зі способів виходу з політичної ізоляції ОУН було формування іноземних відділів, створених з колишніх солдатів Червоної армії, котрі потрапили до полону і яких прийняли на службу до німецької допоміжної поліції, або таких, що рідше переховувалися по лісах. План був прямий – з таких людей, змушених до дезертирства або просто-напросто спійманих УПА, було задумано створити національні відділи,

відповідно їх навчити й наповнити націоналістичним духом, а після приходу советів вислати у рейд у напрямку їх Вітчизни. Було висловлено сподівання, що на місцях вони розпалять партизанську боротьбу, яка в підсумку призведе до краху СРСР”³.

Першим кроком на шляху творення іноземних відділів УПА було проведення широкомасштабної агітаційної кампанії з популяризацією ідеї приєднання представників народів Східної Європи, Кавказу та Середньої Азії до боротьби українських повстанців проти гітлерівського “нового порядку” й сталінського режиму. У рамках реалізації постанов 3-ої конференції ОУН-Б керівництво повстанського руху вдалося до широкомасштабної пропагандистської акції, що проявилася в друці листівок до нацменшостей СРСР і розповсюдженні їх у місцевостях, у яких були дислоковані створені з представників цих народів іноземні формування вермахту. На території Полтавської області в той час функціонував штаб формування Східних легіонів, який очолював Оскар Ріттер фон Нідермайер, і більшість укомплектованих ним батальйонів були дислоковані на території центральних та південних областей України. Однак, коли навесні-улітку 1943 р. почався відступ вермахту з центральноукраїнських областей, багато з них були передислоковані на територію Волині й суміжної з нею Житомирської області, куди тоді рейдували перші відділи УПА. Активний діяч УПА Микола Гордієнко із цього приводу згадував: “Зрозумівши, що терени, опановані відділами Української Повстанчої Армії, не приносять їм ніякої користі, німці відкликали свої відділи, а натомість почали давати туди чужинецькі: малярські, литовські, узбецькі, казахські і інші. Кожному такому відділові пояснювали, що УПА – це бандити, які не хочуть платити податків, які саботують хід воєнних подій на східньому фронті, які, зрештою, такі самі большевики, проти яких і ведеться війна”⁴.

Зрозуміло, що за таких обставин від травня 1943 р. саме військовослужбовці Східних легіонів стали об’єктом жвавого зацікавлення пропагандистських структур ГК УПА. Оскільки працівники цих структур не володіли мовами більшості легіонерів, до яких були скеровані ці листівки, вирішено було написати, роздрукувати й розповсюдити серед легіонерів листівки, написані зрозумілою для більшості з них російською мовою (розклеїли на будівлях, стовпах чи деревах поблизу місць дислокації Східних легіонів або в інший спосіб залишили в місцях можливого перебування вояків цих формацій). Одна з них, наприклад, закликала: “Черкеси, кабардинці, осетини, чеченці, адиги, лезгіни, інгуші! Сини гір! Досить бути сліпим зняряддям у руках німецького імперіялізму! Згадайте заповіти своїх гордих предків, що загинули за волю Кавказу! Український народ закликає Вас до спільної боротьби з віковічними гнобителями! Створюймо міцний фронт проти експлуататорів людства! Зі зброєю в руках переходить до національних відділів при Українській Повстанській Армії. Готуйте сили для загальної революції проти московсько-большевицької тиранії. Нас об’єднує спільна боротьба під гаслами «Воля народам! Воля людині!»” Інша листівка містила звернення: “Узбеки, казахи, туркмени, таджики, башкири, татари, народи Уралу, Волги і Сибіру, народи Азії! Війна, в яку втягнула Вас Москва, ведеться за імперіалістичні інтереси. Москва і Берлін сперечаються між собою про це, кому з них Вас грабувати. Імперіалістична Москва цілими віками грабувала у Вас Ваш хліб, Ваше залізо, Ваше вугілля, Вашу худобу, Вашу бавовну, а під час війни брала з Вас – подать крові Ваших синів і батьків на фронті. Вам же за це прислала своїх чиновників, які знущалися з народу, зневажали Вашу культуру, глузували з Вашої мови. Сьогодні хоче замінити імперіалістичну Москву Берлін. Два хижакі зчепилися і криваво б’ються між собою за здобич. У цій запеклій боротьбі вони вже падають з сил. Вже видно їх кінець. Фронт розвалюється, настає період національних революцій! Цей час повинні використати народи Європи і Азії для вигнання імперіалістів зі своїх територій і відновлення національних самостійних держав. На території України, боротьбу за цю справу вже підняла Українська Повстанча Армія (УПА). УПА веде боротьбу під гаслом “Свобода народам, свобода людині!”, “За самостійні держави народів Європи і Азії!” Поневолені народи Східної Європи і Азії! Входьте в зв’язок з УПА! Переходьте зі зброєю в руках на сторону повстанців!”⁵.

Безпосередній учасник тих подій повстанець Гарасим Хвиля згадував: “УПА закликала росіян, поляків, білорусів, народи Уралу, Сибіру, Поволжя, народи Азії, узбеків, туркменів, башкирів, татар і інших кидати німців і переходити в її ряди. Видано листівки, змістом яких була історія даного східного народу, пояснення, за що веде боротьбу український народ. На ці

заклики відгукнулись перші ті, кого волиняки вирятували від голодної смерти в таборах. Вони покидають господарів і масово зголошуються до УПА. Ці самі люди писали відозви до своїх братів по національності, які перебували на українських землях в окремих, як допоміжні німецькі, військових відділах. Відділи ці, зокрема, виконували службу на залізниці, як охорона проти партизанки, вони допомагали виломповувати контингенти або ловити людей до праці. Такі відділи часто переходили на сторону УПА зі зброєю, а німецьких старшин роззброювали або стріляли. Літом 1943 р. була в УПА велика кількість бійців чужої національності. Штаб УПА творить з них окремі національні відділи, якими командують їхні ж старшини. В боях ці відділи визначались особливою завзятістю⁶.

Одними з перших об'єктів зацікавлення повстанців були вояки литовських охоронних батальйонів німецької поліції порядку, скерованих на територію України для боротьби проти антинімецького руху опору⁷. Унаслідок його пропаганди в УПА опинилося кілька десятків литовців. Роман Петренко ("Омелько") із цього приводу згадував: "Поважною неукраїнською групою були литовці, що були на німецькій службі і, як і мадяри, виконували функції охоронних відділів. Обізнані з українською проблематикою, проти нас не виступали. В відділах "Дубового" було кілька литовців перебіжчиків, що знали російську мову. Один був шофер-механік. Від окружного провідника ОУН в Володимирщині "Крилача" я довідався, що один рій (13 чол.) литовців перейшов від німців у наше підпілля на "Січ", одначе згодом вони дезертирували"⁸. Про цей же литовський відділ згадував у своїх споминах інший активіст повстанського руху Микола Гордієнко: "Один з таких відділів [на німецькій службі], сформований з литовців, прибув до м. Матієва. Литовці спочатку почували себе дуже непевно в терені. Вони ніяк не усвідомлювали собі обличчя свого ворога, проти якого їх прислали німці, а тим часом наявність того протинімецького настрою відчувалося всюди. І хто знає, до яких ударів не дійшло б з Богу духа винними литовцями, якби пропагандивний відділ УПА і ОУН не взявся за вияснення ситуації. Самі втративши так недавно свою державу, з якої були дуже горді, литовці скоро зрозуміли українські стремління. Гасло "Свобода народам, свобода людині!" було для них найкращою характеристикою українського революційного руху. Скоро відносини між литовцями і українцями були якнайкращі. Литовці радо діставали для УПА потрібну зброю... Одинадцять литовців залишилися в відділі ["Гонти"]. Вони скоро зжилися з нами усіма і почували себе дуже добре. Брали участь у багатьох боях і командування УПА було з них вдоволене. Німці, дізнавшись про перехід одинадцяти осіб до УПА, відкликали цілий литовський батальйон в невідомому напрямку"⁹.

Ще наприкінці 1942 р. під час першої військової конференції Центрального проводу ОУН-Б, на якій обговорено перспективи формування перших повстанських формувань цієї організації, було прийнято чітку й однозначну постанову щодо її ставлення до тих росіян в Україні, які не виступають проти руху українців за незалежність: "Російських нацменів узагалі треба залишити в спокої, тому що вони на Україні зжилися з народом і не представляють ніякої загрози. Вони разом з українським народом (головним чином селяни) переживають всякі політичні події. Російських же активістів, що борються проти українців, необхідно знищувати, заздалегідь узявши їх усіх на облік, головним чином в маленьких містах, оскільки вони є ворогами українців"¹⁰. Прийняте влітку 1943 р. рішення проводити рейди УПА на територію Східної України спонукало керівництво ОУН-Б унести ще більші зміни в політичні директиви для тих діячів підпілля та вояків УПА, які рейдували на території, що ще залишалася під нацистською окупацією або опинилася під більшовицькою. У трофейних директивних указах ОУН-Б, захоплених розвідкою радянського партизанського з'єднання Кузовникова на території Кам'янець-Подільської області, наприклад, було наказано: "Стосовно росіян: а) імперіалістів-загарбників – знищувати, як ворогів народу і шкідників, до симпатиків нашої боротьби ставитися так, як до нац. меншості"¹¹. Такою ж була стратегія щодо росіян з Росії – УПА залишала за собою право виступати тільки проти тих із них, які були російськими шовіністами й активно боролися проти визвольного руху українців. В одному з документів ОУН-Б йшлося: "Ми також будемо в згоді з російським народом, який побудує державу лише на своїй етнографічній території. Але ми ніколи не погодимось з політикою російських окупантів, які жорстоко завоювали український народ і поклали на нього свою загребушу катівську руку"¹².

Новий політичний курс ОУН-Б щодо росіян дав позитивні наслідки для УПА. Активіст повстанського руху Роман Петренко згадував: “Та найбільше неукраїнців у відділах УПА було з Червоної армії, що в війну попали в полон, чи перейшли й воювали спочатку по стороні німців, а пізніше поодинокі чи групами знайшлися у рядах УПА. Основну групу творили росіяни, що не раз подавали себе за українців, білорусів, козаків з-над Дону чи Кубані... Багато неукраїнських відділів було в ВО “Турів”. Серед них неповна сотня росіян (80) вояків...”¹³.

Перше звернення до грузинів Головна команда УПА зробила в червні 1943 р. у вигляді листівок російською мовою до грузинських легіонерів¹⁴. Згодом видано звернення до грузинів їх рідною мовою в підпільній друкарні, де із цією метою використано відповідний шрифт¹⁵. Грузинський історик Георгій Мамуліа писав: “Ураховуючи той факт, що в цей період на території України... перебував грузинський батальйон № II/198 і, крім того, цілий ряд дрібніших... підрозділів, що входили до складу німецьких військ, які вели бойові дії в районі Курська – Білгорода, а потім – від осені 1943 р. – німецьких військ, які брали участь у відступі до Дніпра, стає зрозумілим, що пропагандистська акція українських повстанців була спрямована на ці формування”¹⁶. “Сотня Юрка (якої я, власне, став сотенним) була одна з найкращих сотень групи “Південь”... Рій грузинів у сотні Юрка був першою чужинецькою сотнею в УПА”, – згадував у споминах сотенний УПА Максим Скорупський, описуючи події третьої декади липня¹⁷ (що свідчить про те, що грузинська сотня вже якийсь час діяла у складі сотні “Юрка” ще до призначення її сотенним самого Скорупського – отже, найпізніше в червні вона вже була створена)¹⁸.

Одночасно із творенням грузинського куреня в складі УПА були створені узбецькі відділи Азійського легіону, загальна чисельність вояків яких наближалася до кількості вояків куреня (батальйону) УПА. Згадуваний раніше Р.Петренко так описав у своїх мемуарах факт творення цього формування: “В ВО “Заграва” у “Дубового” не було багато чужинців. Але мені відомо, що група узбеків з охорони залізничного моста в м. Сарнах перейшла до УПА на території ВО “Заграва”, Було їх 27 осіб. Включили їх до сотні “Наливайка”. Багато неукраїнських відділів було в ВО “Турів”. Серед них... відділ узбеків (визначною постаттю серед них був Мір Олієв, родом з Ташкенту, що прийняв в підпіллі псевдо “Ташкент”. Людина з вищою освітою, брав участь в організації Першої Конференції поневолених народів на Волині). Були таджики, казахи, туркмени і інші”¹⁹. Інший повстанець Данило Шумук так описав свою першу зустріч з вояками узбецької формації УПА: “Зі мною їхало двох кубанців і фурман. Олесеві стрільці їхали ззаду за нами. В Овлочині біля лікарні нас зупинили узбеки з усіх боків. Це був так званий Легіон узбеків при УПА. Їм було доручено охороняти лікарні, тартаки, млини, маслобойні й мости. Три підводи з узбеками були вже готові від’їжджати. Узбеки хотіли їхати ззаду, але я на це не погодився й вони мусили їхати поперед мене”²⁰.

Восени 1943 р. перший іноземний підрозділ було створено також у складі повстанських формувань українців у Галичині. Ройовий УПА Іван Гарасимів (“Палій”) згадував у спогадах “З юнацьких мрій – у ряди УПА”: “Командиром відділу, що зупинився в нашому селі, був сотенний “Гамалія”. Під його командою була одна чота, близько 50 вояків, татар. Ці татари дезертирували з частини, що була утворена з полонених ЧА при німецькій армії. Вони стояли ціле літо залогою в Коломиї, де охороняли мости і залізничну дорогу на відтинку Коломия – Отинія... Командування УПА звернулося до татар окремими летючками, закликаючи їх до співпраці. Врешті їм запропоновано перейти до УПА. Татари погодилися. Під командою старшого лейтенанта Сергія, наприкінці жовтня 1943 р. вони покинули свою касарню. Цієї ж таки ночі долучилися до нашого повстанського відділу, що перебував біля Коломиї. Командир Сергій відрізнявся від своїх вояків. Він був блондин, тоді як всі його вояки – жовтошкірі й косоокі. Говорив тільки по-російськи. Був родом з Кубані. Німці не радо хотіли бачити жовтого косоокого офіцера й тому поставили на командира татарського відділу не татарина”²¹.

Провідний діяч ОУН-Б Микола Лебедь факт напливу іноземців й укомплектування з них кількох інонаціональних відділів УПА прокоментував так: “Влітку 1943 р. було в УПА стільки чужонаціонального елемента, що Команда УПА Волині – згідно з політичними напрямними – приступила до створення з нього окремих автономних національних відділів – грузинів, татарів, азербайджанців, узбеків. Ці відділи мали своїх власних командантів, свої

національні прапори і свою команду. В бойових акціях проти ворога, як проти німців, так і проти большевиків, ці відділи відзначалися великою завзятістю і навіть героїзмом. При дальших спробах німців перекинути проти УПА відділи східних народів з інших окупованих країв Команда УПА, щоб не входити з ними в непотрібні бої, вжила супроти них сильної пропаганди в російській, а часто і в їх матірніх мовах. Авторами листівок були також члени даних народів, що вже билися в рядах УПА проти спільних ворогів. Листівки виконали своє завдання. У розмірно короткому часі вдалося ті відділи або розложити та знеутралізувати, або перетягти на свій бік до боротьби проти німців, так що німецьке командування було змушене стягнути їх у більшості з протиукраїнського фронту. <...> У вересні і жовтні 1943 наплив членів союзних народів до УПА зріс ще більше. Крім напливу малих гуртків, перейшов до УПА повний курінь азербайджанців. В боях з червоною партизанкою і німцями виявили вони не тільки одчайдушну відвагу, а й моральний гарт, бо, не зважаючи на спроби ворога, не перейшли на його бік і відкинули всякі обіцянки як з одного, так і з другого боку”²².

Інформація про приєднання багатьох іноземців до УПА викликала схвилювання в Москві, оскільки подальше зростання чисельності іноземного складу вояків УПА могло б вибити ґрунт у більшовицьких пропагандистів, які послідовно поширювали міф про “біологічну ксенофобію” усіх українських націоналістів. Окрім документів УПА та споминів її вояків інформацією про творення іноземних відділів у складі УПА з осені 1943 р. просто рясніли повідомлення розвідки радянських партизанів, переслані для ознайомлення та інформування керівництва НКДБ СРСР. Якщо при цьому з одних звітів в інші переходила одна й та ж інформація, підтверджена з різних джерел, то з місяця в місяць одну інформацію доповнювали змістовно якісно іншою, що дозволяла скласти уявлення про активізацію політики українського опору щодо залучення на свій бік усе більшої кількості військовослужбовців створених на боці Німеччини східних збройних формувань.

21 жовтня 1943 р. начальник 3-го відділу 4-го управління НКДБ СРСР Л.Сташко переслав Всеволоду Меркулову копію розвідувального повідомлення Дмитра Медведєва з-під Рівного: “Бандерівці проводять посилену вербувальну роботу серед націоналів, що знаходяться в німецьких “східних легіонах”, притягаючи їх у свої ряди оманливим шляхом під виглядом партизан. Ними поширюються листівки й відозви до націоналів. У деяких випадках вербування в бандерівців проходило успішно. До них перейшло декілька озброєних груп націоналів”²³. Через тиждень стало відомо, що через наближення лінії фронту до території Західної України ГК УПА від політики залучення іноземців з інонаціональних відділів вермахту вирішило також перейти до вербування іноземців, які воювали у складі Червоної армії. 27 жовтня 1943 р. Л.Сташко переслав В.Меркулову копію ще одного розвідувального повідомлення Д.Медведєва, у якому, характеризуючи підготовку ОУН до переходу в підпілля через наближення радянських військ, окрім іншого, писав: “Серед документів, захоплених нами у бандерівців, є накази і листівки ОУН з’єднанням Української повстанської армії (УПА) про проведення підготовчих заходів через наближення Червоної армії до районів діяльності бандерівських загонів. З’єднанням УПА дозволяється приймати до своїх лав грузинів, татар, узбеків і представників інших національностей СРСР для спільної збройної боротьби проти Радянської влади”²⁴.

У грудні 1943 р. новий начальник 3-го відділу 4-го управління НКДБ СРСР Маклярський у повідомленні № 4/3/5346 в НКДБ СРСР доповнив згадану раніше інформацію звісткою про поширення ГК УПА листівок із закликами до вояків східних формувань вермахту переходити на бік українських повстанців: “Опергрупами НКДБ СРСР доставлено з Правобережної України віддруковані друкарським способом дві підпільні листівки українською мовою, видані в липні 1943 р. зі зверненнями “Українці!” і “Кубанці, нащадки запорізьких козаків!” і чотири листівки російською мовою зі зверненнями “Росіяни!”, “Грузини!”, “Вірмени й інші народи Кавказу!”, “Узбеки, казахи, туркмени, таджики, башкири, татари, народи Уралу, Волги і Сибіру, народи Азії!” Усі листівки підписані головною командою “Української повстанської армії” і містять у собі заклик до спільної боротьби проти “Москви і Берліна” за національну незалежність, до вступу в ряди “Української повстанської армії”²⁵.

У повідомленні начальника Українського штабу партизанського руху (УШПР) Тимофія Строкача секретареві Центрального комітету Комуністичної партії (більшовиків) України Микиті Хрущову від 21 січня 1944 р. було підсумовано: “Добровільним контингентом збройної сили УПА є здебільшого члени ОУН... Окрім указанного контингенту, в рядах УПА є також значна частина випадкового елемента, незалежно від національності: татари, узбеки, росіяни, таджики, осетини, українці, казахи та інші, перехоплені націоналістами з числа військовополонених, які втікають з таборів, покликаних у примусовому порядку на роботу до Німеччини, мобілізованого під страхом зброї місцевого населення... Одночасно у своїх численних листівках [націоналісти] звертаються до всіх народів заходу й сходу [із закликом] будувати свої незалежні національні держави. Так, наприклад, у своїх листівках вони запрошують українців, росіян, поляків, грузинів, вірмен та інші народи Кавказу й Середньої Азії й навіть червоних партизан підніматися на боротьбу проти “московського” й інших імперіалізмів, за створення самостійних держав”²⁶.

Тому важливе значення надавалося психологічному розпаду іноземних відділів УПА шляхом скерування до них агентів НКВС і НКДБ та поширення серед їх вояків пропаганди проти ОУН-Б і УПА з метою спонукати їх переходити до радянських партизанів або здаватися силовим структурам СРСР в обмін на обіцяну їм за це амністію. Це дало перші успішні наслідки. Під час переправи зброї північним частинам УПА азербайджанець, старший лейтенант “Козаченко”, росіяни Мітяєв та Альоша змусили українця Андрія та росіянина Павлушу разом з ними перейти до червоних партизанів. У третій декаді січня 1944 р. на бік радянських партизанів перейшли чоти вірмен і грузинів. Найбільшої шкоди повстанцям завдала чота з Азійського легіону, якою командував “Ташкент”, що під час наступу на “Січ” кількатисячного загону червоних партизанів під командуванням Петра Вершигори наприкінці січня 1944 р. здала без бою греблю й міст через річку Турія в Домінополі, відкрила шлях до штабу “Січі” під командуванням повстанського командира Порфирія Антонюка (“Кліща”) і до старшинської школи. 22 січня 1944 р. командир радянської 1-ї Української партизанської дивізії ім. С.А.Ковпака П.Вершигора доповів у радіограмі Т.Строкачу: “З приходом сюди нашої частини “Кліщ” з основними силами поспіхом евакуювався [в] район колишньої своєї дислокації – Свинарські ліси північно-східніше Володимира, штаб [у] селі Вовчак. Сили “УПА” [у] Свинарських лісах відомі під загальною назвою [“Січ”]. При загоні з радянських військовополонених вірмен було від “УПА” 35 осіб, які повністю перейшли 21 січня до нас з усім озброєнням, при загоні є група узбеків до 40 осіб”²⁷.

Незабаром після цього 28 лютого 1944 р. батальйон НКВС розгромив сотню УПА, що складалася з грузинів. 11 осіб були вбиті, а ще 30 – захоплені в полон. Наступного дня склали зброю (10 гвинтівок і 1 кулемет) і здалися ще 11 осіб із цього підрозділу. Поінформований керівництвом НКВС про цей інцидент, М.Хрущов у березні 1944 р. повідомив про нього Й.Сталіну: “Окрім українців із західних областей УРСР, в УПА є, як її учасники, українці зі східних областей, а також особи інших національностей. Так, 28 лютого після збройного зіткнення батальйону внутрішніх військ НКВС із бандою чисельністю близько 70 чол. в районі Суховецьких хуторів Рівненської області, в результаті якого убито 11 бандитів і захоплено живими 30. Наступного дня у РВ НКВС добровільно з’явилися 11 учасників цієї банди й здали 1 ручний кулемет і 10 гвинтівок. Усі ці особи за національністю грузини, які втекли з німецького полону”²⁸.

Негативний досвід використання іноземних відділів УПА, цілі сотні вояків яких здалися “з повинною” органам НКВС, спонукав керівництво СБ у радіусі дій групи УПА “Північ” відмовитися від намірів вербування нових контингентів іноземців з інонаціональних формувань вермахту на території України. 15 січня 1944 р. керівник СБ при групі “УПА-Північ” наказав в інструкції для виконання командирам військових округів: “Не проводити жодної агітації в чужому для нас середовищі (“щуцмани”, німецька поліція, козаки, добровольчі загоони німців, військовополонені червоноармійці, німці, мадяри, червоноармійці) за перехід їх на бік УПА. Тих, хто перейде добровільно, не включати до організації УПА. Тримати їх чимдалі від команд, з’єднань і т. п. Особливу увагу звернути на тих, які перейшли на наш бік в одиночному порядку й дрібними групами. Усіх обов’язково передавати органам СБ для перевірки”²⁹.

Таким чином, наприкінці 1943 р. – на початку 1944 р. серед інших антирадянських рухів опору український повстанський рух був найбільш потенційно небезпечним рухом для більшовицької системи, оскільки його метою було проголошення визволення не тільки України, а й інших республік СРСР з-під гніту сталінської диктатури. Проте однорічний досвід діяльності іноземних відділів у складі УПА призвів до згортання експерименту з їх творенням після зміни тактики в діях повстанців, а саме скорочення чисельності УПА й переходу до дій малими відділами. Незважаючи на це, творення й участь у боротьбі УПА іноземних підрозділів є незаперечними фактами, підтвердженими багатьма свідченнями й документами. Доля вояків більшості інонаціональних відділів з народів СРСР була приблизно однакова – спочатку вони воювали у складі Червоної армії, згодом, опинившись у німецькому полоні, вступили до створених у складі вермахту військових формувань і воювали на боці Третього рейху, після чого приєднувалися до національного руху опору українців. Відтак багато з них переходили до радянських партизанів або до радянських військ, коли для цього виникала сприятлива нагода. Головними причинами цього були як страх перед НКВС та ідейно-політичні переконання, так і зневіра в можливостях досягнення проголошеної УПА мети – розвалу Радянського Союзу й створення на його уламках незалежних держав. Більшість іноземців із СРСР були готові воювати проти гітлерівського режиму й успішно це робили, але вважали більшовицьку систему меншим злом і після відновлення структур СРСР на території України були готові виходити з лісів в обмін на реабілітацію. У результаті керівництву українського опору не вдалося створити фронту поневолених націй через те, що не було встановлено зв'язку з їх національними партизанськими рухами на їх рідних землях. Ще одна причина відтоку іноземних кадрів до УПА після 1944 р. була простою: основним контингентом були народи Кавказу й Середньої Азії, які служили у Східних легіонах вермахту на території Західної України й добровільно перейшли до УПА. Після відступу німецьких військ з українських земель з ними відступили створені німецьким командуванням інонаціональні формування, унаслідок чого, природно, кількість іноземців зменшилася.

Не менш важливою причиною “згортання експерименту” творення інонаціональних формацій УПА було небажання іноземців воювати за чужу для них справу. Хоч у проголошених українськими повстанцями гаслах і йшла мова про революцію поневолених народів, але де-факто УПА була українською армією, а не інтернаціональною чи татарською, грузинською і т. д. Протягом 1943–1944 рр. через підпілля ОУН-Б та відділи УПА пройшло багато сотень іноземців, а за весь час боротьби українського повстанського руху в 1942–1953 рр. через нього пройшли тисячі іноземців, що склало кілька відсотків учасників повстанського руху. Утім, приблизні дані їх чисельності потребують уточнення, а проблему участі іноземців в українському повстанському русі й історію іноземних відділів УПА треба уважно вивчати історикам у майбутньому.

З поверненням радянських військ на територію Західної України в підпіллі й в УПА якийсь час залишалися лише переконані вороги СРСР, зокрема російського імперіалізму або комуністичної ідеології. Не останню роль у паралізуванні експерименту творення іноземних відділів УПА відіграла діяльність агентури НКВС і радянської пропаганди, що закликала іноземців залишати лави збройних формувань українського руху опору.

Закінчення Другої світової війни в Європі спонукало ГК УПА провести демобілізацію її лав. Оскільки негативний досвід діяльності окремих інонаціональних відділів УПА давав підстави сумніватися в надійності іноземців, укомплектовані з них підрозділи було визнано ненадійними, а тому їх було вирішено роззброїти й розформувати в першу чергу. Хоча під час нацистської окупації більшість із них довела свою ефективність, після відступу вермахту багато іноземців були втомлені багаторічною участю у воєнних діях і хотіли повернутися на свої рідні землі й “з’явилися з повинною” в обмін на проголошену в СРСР амністію повстанцям, які склали зброю. Деякі групи іноземних вояків діяли у складі УПА до кінця Другої світової війни, а окремі іноземці – до кінця 1940-х рр.

З іншого боку, не можна применшувати політичний ефект боротьби великої кількості іноземців у складі УПА. Ці факти вже самі по собі спростовують міф комуністичної пропаганди про те, що УПА була “бандформуваннями ксенофобів”, як це намагалися й

наполегливо намагаються довести деякі російські автори. Характерно, що експеримент з творенням іноземних відділів повстанського руху провели саме бандерівці (що продемонструвало їх виразну відмову від ідеології інтегрального націоналізму зразка червня 1941 р.), тоді як у складі повстанських формувань інших політичних угруповань у Західній Україні (ОУН під проводом Андрія Мельника (ОУН-М), Фронту української революції (ФУР), формувань Тараса Бульби-Боровця) не було створено жодного іноземного відділу.

Толерантне ставлення переважної більшості учасників українського руху опору до представників усіх національностей залишилося незмінним і після того, як вони опинилися в таборах ГУЛАГу в повоєнні роки. Саме захоплені в полон повстанці завжди знаходили спільну мову з представниками інших поневолених народів, передовсім з балтійцями й представниками депортованих НКВС народів Кавказу та інших нацменшостей тогочасного СРСР.

1. ОУН в світлі постанов великих зборів, конференцій та інших документів з боротьби 1929–1955 р. – Мюнхен, 1955. – С. 74.
2. 15.3.43 г. Сов. секретно. Начальнику 2-го управління НКВД СССР. Начальник Белорусского штаба партизанского движения (П.Калинин) Начальник разведотдела штаба (Н. Скрынник) // Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь в Менску (НАРБ), ф. 3500, воп. 2, д. 46, л. 82.
3. Motyka G. *Ukraińska partyzantka 1942–1960. Działalność Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów i Ukraińskiej Powstańczej Armii / Grzegorz Motyka.* – Warszawa : Instytut studiów politycznych PAN ; Oficyna wydawnicza RYTM, 2006. – S. 154.
4. Литовці в УПА // Гордієнко М. З волинських і поліських рейдів (із дій УПА-Північ, 1943–44) / Микола Гордієнко. – Торонто : Накл. Товариств колишніх вояків УПА в Канаді і США, 1959. – С. 36.
5. Узбеки, казахи, туркмены, таджики, башкиры, татары, народы Урала, Волги и Сибири, народы Азии! Ставка, июнь 1943 г. // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), ф. 3833, оп. 1, спр. 110, арк. 4; Галузевий державний архів Служби безпеки України у Києві (ГДА СБ України), ф. 13, спр. 376, т. 64, арк. 11; К азербайджанцам, грузинам, донцам, казахам, калмыкам, татарам, узбекам и всем другим добровольцам при немецких военных частях! // ЦДАВО України, ф. 3833, оп. 1, спр. 110, арк. 10; Узбекские аскеры! // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 64, арк. 27–28; Армяне и другие народы Кавказа // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 64, арк. 10; Кубанці, потомки запорожских козаків! Постій, липень 1943 // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 64, арк. 13; Обращение к русским пленным. Ставка, август 1943 г. // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 64, арк. 8–8зв.; Братья казаки! Ваши друзья: хорунжий Д. Кулькин, козак М. Риков. 5.VIII.1943 г. // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 64, арк. 17; Сыны Туркмении! Ставка, сентябрь 1943 г. // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 64, арк. 22; Татары Поволжья! Ставка, сентябрь 1943 г. // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 64, арк. 23–23зв.; Армяне! Октябрь 1943 г. // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 64, арк. 26–26зв.; Азербайджанцы! Ставка, ноябрь 1943 г. // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 64, арк. 28–28зв.; Черкесы, кабардинцы, осетины, чеченцы, адыгеи, лезгины, ингуши! Ставка, ноябрь 1943 г. // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 64, арк. 29–29зв.; Товарищи русские красноармейцы и командиры! Украинские повстанцы. Ноябрь 1943 г. // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 64, арк. 30; Грузины! Ставка, июнь 1943 г. // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 64, арк. 9; Грузины и другие народы Кавказа, Узбеки, Казахи, Туркмены, Таджики, Башкиры, Татары, народы Урала, Волги и Сибири, народы Азии! // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 64, арк. 61; Донские казаки! Украинские повстанцы // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 64, арк. 63; Таджики! Украинские повстанцы // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 64, арк. 59; Ко всем бойцам находящимся на германской службе! // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 376, т. 64, арк. 74.
6. Хвиля Г. В лавах УПА на Волині / Гарасим Хвиля // В рядах УПА. Збірка споминів був. вояків Української повстанської армії / зред. д-р П. Мірчук, В. Давиденко. – Нью Йорк : Накл. Т-в б. Вояків УПА в ЗДА і Канаді, 1957. – С. 37.
7. Stankeras P. *Lietuvių Policija 1941–1944 metais / Petras Stankeras.* – Vilnius : Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo cnetras, 1998.
8. Літопис УПА. Т. 27 : Роман Петренко: За Україну, за її волю : спогади. – Торонто ; Львів : Літопис УПА, 1997. – С. 172.
9. Литовці в УПА // Гордієнко М. З волинських і поліських рейдів (із дій УПА-Північ, 1943–44) / Микола Гордієнко. – Торонто : Накл. Т-в колишніх вояків УПА в Канаді і США, 1959. – С. 36–38.
10. Сов. секретно. Экз[емпляр]. Единственный. Из оперативного сообщения. 23.XI-44 г. // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 372, т. 5, арк. 21–38.

11. Копия. Совершенно секретно. Экз. единственный. Инструктивная директива ОУН / пер. с укр. // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 372, т. 3, арк. 106.
12. Державний архів Рівненської області (Держархів Рівненської обл.), ф. Р-30, оп. 2, спр. 16, арк. 58зв.
13. Літопис УПА. – Т. 27. – С. 172.
14. Грузины! Ставка, июнь 1943 г. Главная команда Украинской повстанческой армии // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 372, т. 64, арк. 19.
15. Ткаченко С. Повстанческая армия: тактика борьбы / Сергей Ткаченко ; под общ. ред. А. Е. Тараса. – Минск : Харвест ; М. : АСТ, 2000. – С. 257.
16. Мамулия Г. Грузинский легион в борьбе за свободу и независимость Грузии в годы Второй мировой войны / Георгий Мамулия. – Тбилиси, 2007. – С. 103.
17. Скорупський М. Туди, де бій за волю / Максим Скорупський. – К. : Вид-во ім. О. Теліги, 1992. – С. 141.
18. Там само. – С. 148.
19. Літопис УПА. – Т. 27. – С. 172.
20. Шумук Д. За східнім обрієм / Данило Шумук. – Париж ; Балтимор : Перша українська друкарня у Франції ; Укр. вид-во “Смолоскип” ім. В. Симоненка, 1974. – С. 72.
21. Українська повстанська армія : Історія нескорених. – 2-ге вид., випр. та доповн. / В’ятрович В., Забілий Р., Дерев’яний І., Содоль П. ; відп. ред та упоряд. В. В’ятрович. – Львів : ЦДВР, 2008. – С. 121.
22. Лебедь М. УПА. Українська повстанська армія. Її генеза, ріст і дії у визвольній боротьбі українського народу за Українську самостійну соборну державу. Ч. 1 : Німецька окупація України / Микола Лебедь. – Дрогобич : Відродження, 1993. – С. 66, 94–96.
23. Сов. секретно. НКГБ СССР. “4” управление. “21” октября 1943 г. Разослать: т. Меркулову, т. Кобулову, т. Федотову, т. Савченко. Спецсообщение. Народному комиссару государственной безопасности 3-го ранга тов. Меркулову. Из района г. Ровно, УССР. Начальник 3 отдела 4 Управления НКГБ УССР (Шашко). № 4/8/4119 // Центральный архив Федеральной службы безопасности России (ЦА ФСБ России), ф. 100, оп. 11, д. 7, л. 48–49.
24. 27 октября 1943 г. № 4/8/4285 Совершенно секретно. Спецсообщение Народному комиссару государственной безопасности СССР тов. Меркулову. Из района г. Ровно, УССР. Получено 26 октября 1943 г. “Тимофей”. Начальник 3 отдела 4 Управления НКГБ СССР // ЦА ФСБ России, ф. 100, оп. 11, д. 7, л. 110.
25. Об активизации деятельности созданной оуновцами так называемой Украинской повстанческой армии (декабрь 1943 г.). Начальник 3-го отдела Четвертого управления НКГБ СССР Маклярский // Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной войне. Т. 3, кн. 2 : Великий перелом. 1 июля – 31 декабря 1943 г. – М. : Кучкино поле, 2007. – С. 651.
26. 21 января 1944 г. Секретарю Центрального комитета КП (б) Украины Тов. Хрущеву Н. С. Начальнику Украинского штаба партизанского движения Комиссару государственной безопасности тов. Строкачу Т. А. Сов. секретно. Докладная записка о контрреволюционной деятельности ОУН, ее вооруженной силы УПА (Украинская повстанческая армия) в свете добытых нами документальных данных // Командир соединения партизанских отрядов, Дважды Герой Советского Союза, генерал-майор Федоров. Комиссар соединения партизанских отрядов, Герой Советского Союза, подполковник Дружинин // Центральный державний архів громадських об’єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 22, спр. 75, арк. 48–55.
27. Совершенно секретно. Начальнику Украинского штаба партизанского движения тов. Строкачу. 22.1.44 г. Вершигора // ЦДАГО України, ф. 62, оп. 1, спр. 1521, арк. 34.
28. ЦК ВКП (б) товарищу Сталину И. В. О положении в Ровенской и Волынской областях УССР. Секретарь ЦК КП(б)У Н. Хрущев // ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 703, арк. 9.
29. Копия. Инструкция командирам отдельных участников при главном штабе УПА “Северная группа”. Командирам ВО и Комендантам ОБВО // Постий 15.1.44 г. Комендант отдела СБ при Главной квартире УПА. Группа Север. Ковуспун / пер. с укр. Радковский // ГДА СБ України, ф. 13, спр. 372, т. 3, арк. 118–119.

В статье проанализирована проблема привлечения иностранцев в Украинскую повстанческую армию (УПА), в которую вошли представители многих народов, угнетаемых сталинским режимом. В УПА, в частности, воевали узбеки, армяне, азербайджанцы, грузины, северные кавказцы и военнослужащие других национальностей, которые присоединились к этой партизанской армии с целью борьбы за свободу. Согласно главной мысли автора, в конце 1943 – в начале 1944 гг. среди других антисоветских движений сопротивления украинское повстанческое движение было наиболее

потенциально опасным движением для большевистской системы, поскольку его целью было провозглашено освобождение не только Украины, но и других республик СССР из-под гнета сталинской диктатуры.

Ключевые слова: иностранные отдели, повстанческое движение.

The article analyzes the problem of involvement of foreigners into the Ukrainian Insurgent Army (UPA). It included the persons of many nations who suffered under Stalin's regime. UPA, in particular, had Uzbeks, Armenians, Azeri, Georgians, North Caucasians and soldiers of other nationalities who did join this partisan army for fighting for freedom. According to author main thesis, by the end of 1943 and at the beginning of 1944 the Ukrainian insurgent resistance was most dangerous movement for Bolshevist system among other anti-Soviet resistance movements because it did not only focus on liberation of Ukraine but also of other republics under oppression of Stalin's dictatorship.

Keywords: foreign detachments, insurgent movement.

УДК 94 (477.83/.86)

Руслан ДЕЛЯТИНСЬКИЙ

ОТЕЦЬ ВОЛОДИМИР-ЛУКА МИКИТЮК (1899–1944 рр.): БІОГРАФІЧНИЙ НАРИС

У статті здійснено реконструкцію біографії неординарної особистості греко-католицького священика о. Володимира Микитюка, сотрудника в Кобаках, адміністратора в Рибно і Старих Кутах, катехита шкіл і голови читальні “Просвіта” в Кутах, катехита гімназії та ректора малої духовної семінарії в Станиславові, заступника голови Головного відділу товариства “Скала”, заступника голови та референта соціальної опіки УОК у Станиславові, відомого в історіографії також як капелан УПА, який трагічно загинув у квітні 1944 р.

Ключові слова: о. Володимир Микитюк, хорунжий (четар, лейтенант) УГА, духовна семінарія, целібат, сотрудник парохії, адміністратор парохії, катехит, ректор малої духовної семінарії, заступник голови Головного відділу товариства “Скала”, заступник голови і референт соціальної опіки УОК у Станиславові, капелан УПА.

Актуальність проблеми полягає в тому, що неординарна постать о. Володимира Микитюка, його досвід душпастирської та суспільної праці сьогодні можуть стати добрим прикладом соціального служіння греко-католицького духовенства. Його життєвий шлях, хоча й привертав увагу істориків, проте залишається недостатньо дослідженим. Для ширшого загалу о. В.Микитюк відомий переважно як катехит української державної гімназії в Станиславові та капелан УПА¹. Періодичне відзначення річниць створення УПА стимулює епізодичний інтерес істориків до постаті цього “першого капелана УПА”, а тому актуалізує потребу більш об’єктивного висвітлення цієї, однієї з багатьох сторінок біографії о. В.Микитюка. Водночас, на нашу думку, актуальним буде дослідження інших сторінок його біографії. Так, у контексті історичних дискусій щодо введення єпископом Г.Хомишиним целібату в Станиславівській єпархії у 1920-х рр.², зокрема, заслуговує на увагу вибір В.Микитюком цього безженного стану свого священства. Так само дискусії істориків щодо ролі Католицької акції та місця “клерикальних” товариств у суспільному житті українців Східної Галичини в 1930-х рр.³ спонукають до вивчення діяльності о. В.Микитюка як заступника голови Головного відділу товариства “Скала”. Не менш актуальним буде вивчення його суспільно-політичної та культурно-просвітницької діяльності як катехита в Кутах і Станиславові та заступника голови УОК у Станиславові.

У сучасній українській історіографії історії УГКЦ ХХ ст. розпочалося дослідження біографій не тільки ієрархії, але й окремих представників “нижчого” духовенства, цілих священних “династій” (подібні дослідження провели П.Арсенич⁴, А.Баб’як⁵, Б.Головин⁶, Л.Купчик⁷,